

Received / Makale Geliş Tarihi 02.08.2024
Published / Yayınlanma Tarihi 30.09.2024
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 8 (46)
pp / ss 1153-1166

Research Article / Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.13881508
Mail: editor@pejoss.com

Fırat Erol

<https://orcid.org/0000-0001-6462-3184>
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı, Van/Türkiye
ROR Id: <https://ror.org/041jyjp61>

Prof. Dr. Faruk Kalay

<https://orcid.org/0000-0002-6801-798X>
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı, Van/Türkiye
ROR Id: <https://ror.org/041jyjp61>

Depremsellik Bağlamında Van İlinin Afetselliği: Nitel Bir Araştırma ve Afet Yönetim Stratejileri¹

Disastrorsity of Van Province in the Context of Seismicity: A Qualitative Research and Disaster Management Strategies

ÖZET

Van ili, Türkiye'nin doğusunda yer alan coğrafi ve jeolojik özellikleri bakımında yüksek oranda deprem riski taşıyan bir konuma sahiptir. Bu durum 2011 Van Depremi ile bölgedeki deprem riskinin ciddiyetini ortaya koymuştur. Bölgenin afetselliği, başta can ve mal kayıpları olmak üzere, yerleşim yerleri için çok çeşitli olarak tehdit oluşturmaktadır. Elbette ki bölge sadece depremsellik değil aynı zamanda, sel&su taşkınları, çığ, heyelan ve kaya düşmesi gibi doğal afetlere de maruz kalmaktadır. Ancak kentin depremselliğe karşı maruziyet derecesi, diğer afetlere oranla daha yüksek olduğundan, deprem afetselliği ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, Van ilinin depremsellik bağlamında afetselliğini nitel bir bakış açısıyla incelemekte ve bu risklere yönelik afet yönetim stratejilerini, alan uzmanlarından oluşan katılımcı görüşleri ile değerlendirmektedir.

Çalışmada, nitel araştırma tekniği ile yarı yapılandırılmış sorular eşliğinde yüz yüze olarak 10 katılımcı ile görüşmeler yapılmış ve veriler elde edilmiştir. Söz konusu bu verileri, MAXQDA24 paket programı ile analiz edilerek derinlemesine incelenmiş ve bu doğrultuda afet yönetim stratejileri belirlenmiştir. Afet yönetim stratejileri katılımcı görüşlerine dayalı olarak genel hatlarıyla, afet öncesi hazırlık olan risk yönetiminin güçlendirilmesi yönünde bir çıkarımla şekillenmiştir. Bu bağlamda uygulanması gereken stratejilerin; afete hazırlık, yapı stoğu, eğitim, zemin ve yerleşim yeri, ekonomik yeterlilik, yönetim, planlama ve denetim odaklı stratejik uygulamalarla gelişebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Yani afete karşı hazırlıklı olmanın, afetin yıkıcılık etkisini de azaltacağı veya en azından hasar görebilirliğin kabul edilebilir bir seviyede kalacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Afet ve Risk Yönetimi, Strateji, Nitel Araştırma

ABSTRACT

Van province, located in the east of Turkey, has a high earthquake risk due to its geographical and geological features. This situation revealed the seriousness of the earthquake risk in the region with the 2011 Van Earthquake. The disastrous nature of the region poses a wide range of threats to settlements, especially loss of life and property. Of course, the region is exposed not only to seismic events but also to natural disasters such as floods, avalanches, landslides and rockfalls. However, since the city's exposure to seismic events is higher than other disasters, earthquake disasters come to the fore. Therefore, this study examines the disaster vulnerability of Van province in the context of seismicity from a qualitative perspective and evaluates disaster management strategies for these risks with the participant's opinions of field experts.

In the study, face-to-face interviews were conducted with 10 participants with semi-structured questions using the qualitative research technique and data were obtained. These data were analyzed and examined in depth with the MAXQDA24 package program and disaster management strategies were determined accordingly. Disaster management strategies have been shaped in general terms, based on participant opinions, with an inference to strengthen risk management, which is pre-disaster preparation. In this context, the strategies that need to be implemented are; It is concluded that it can develop with strategic practices focused on disaster preparedness, building stock, education, ground and settlement, economic sufficiency, management, planning and control. In other words, it has been concluded that being prepared for a disaster will reduce the destructive effect of the disaster or at least the vulnerability will remain at an acceptable level.

Keywords: Earthquake, Disaster and Risk Management, Strategy, Qualitative Research

¹ Bu çalışma, 27-28 Temmuz 2024 tarihleri arasında Bursa'da gerçekleşen 3. Uluslararası Uludağ Bilimsel Araştırmalar Kongresi'nde online olarak sadece özet bildiri şeklinde sunulmuş ve genişletilerek yeniden geliştirilmiştir.

1. GİRİŞ

Afetler, gerek sosyal ve fiziki olarak gerekse de ekonomik ve psikolojik olarak çok boyutlu bir şekilde insan unsurunu etkilemektedirler. Bu durum afetlerin kontrol altında tutulması veya yıkıcılık etkilerinin en aza indirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmakla beraber afetlere karşı etkin bir afet yönetimi mekanizmasının uygulanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Zira yaşadığımız gezegende afetsellik durumu, yaşamımızın bir parçası olarak sürekliliğini korumaktadır. Yani afetsellik dün olduğu gibi bugünü, bugün olduğu gibi de yarınlarımızı sürekli bir şekilde doğa olaylarıyla etkileyecektir. Öyleyse bu doğa olaylarının insan unsuruna karşı maruziyet seviyesini en aza indirmek gerekmektedir. Elbette ki bu doğa olaylarının afete dönüşmesi durumunda tek suçlu doğa değildir. Çünkü insanoğlu sürekli olarak doğayı tahrip etmiş, afet tehlikelerini tetiklemiş, doğanın insanoğluna sunduğu kaynakları yanlış kullanmış ve yanlış yerleşim yerleri ile deprensellik risklerini arttırarak adeta doğaya bir savaş açmıştır. Başka bir deyişle deprem bir doğa olayıyken afetsellik ise, insan unsurunun meydana getirdiği bir olaylar bütünüdür. Örneğin okyanuslarda da deprem olayları meydana gelmektedir. Ancak bu depremler, insan unsurunu etkilemediğinden sadece doğal olaylar olarak değerlendirilir. Kentlerde yaşanan depremler ise, bu durumun tam tersini yani doğal olayların afete dönüşmüş hali olarak değerlendirilir. Bu durum, dere yataklarının kullanılması, maden yataklarının arttırılması, tarım arazilerinin yapılaşmaya açılması, afet risklerinin göz ardı edilmesi, yapılaşmanın mukavametsizliği gibi yanlış uygulamalarla çevre ve doğanın tahribatını daha da derinleştirerek afetsellik riskini arttırmıştır.

Eski dönemlerden beri birçok medeniyete ev sahipliği yapan Doğu Anadolu bölgesinin Yukarı Murat bölümünde yer alan Van ili, deprensellik açısından sürekli bir mücadele içerisinde olmuştur. Bölgenin en büyük nüfusuna sahip Van ilinde yıkıcı deprem olarak nitelendirilen depremlerden bir kaçını şöyle sıralamak mümkündür. Bu depremler; “1941 Van-Erciş Depremi”, “1976 Van Çaldıran Depremi” ve “2011 Van Depremleri (Ekim)-(Kasım)” dir. Ayrıca yıkıcı olarak görülmeyen pek çok depremin de etkisi söz konusudur. Söz konusu bu depremler genel hatlarıyla Van Gölü ve çevresinde yaşanmaya devam etmektedir. Neredeyse her 35-40 yıl aralığında yıkıcı bir deprem yaşayan Van ili ve çevresi, cumhuriyet sonrasına ait sismolojik veriler ile “sık aralıklarla deprensellik durumunun meydana geldiği il” olarak değerlendirilmektedir (Akkoyunlu, 2021:588).

Kent, Kuzey Anadolu Fay Zonu ve Doğu Anadolu Fay Zonu'nun birleşme noktasında yer aldığından, Doğu Anadolu Bölgesi'nin en önemli deprensellik riskine sahiptir (Utkucu vd., 2013: 89). Bu anlamda hem Türkiye İnan Sınır bölgesi olması yani Bingöl-Zagros Fay Zonuna sahip olması, hem de Van Gölü Havzasında yer alması bakımından birçok parçalı fay hatlarının birleşme noktası olması dolayısıyla deprem risk oranı yüksek seviyededir (Ketin, 1977: 81; Köse ve Özkaymak, 2002: 64). Bu hatlar; Çaldıran hattı, Erciş hattı ve Özalp fay hatları olarak kentin ilçelerini yansıtmaktadır. İşte bu çalışma, Van ilinin bunca bilimsel gerçekliğe ve acı tecrübelerle sahip olmasına karşın olası depremlerin yıkıcılık etkisinin ne düzeyde olabileceğini araştırarak nitel bir araştırma ile afet yönetim stratejilerini ortaya çıkarmaya yöneliktir.

2. AFET VE AFET YÖNETİMİ

TDK (2024)' göre afet, “çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım” olarak tanımlanmaktadır. Kavram, doğa olaylarının insan unsuruna etkisi bakımından bir yıkıma sebep olması dolayısıyla afetselliği ifade etmektedir. Bu bağlamda Birleşmiş Milletlerin genel olarak kabul gördüğü tanıma göre afet, “Fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar oluşturan, günlük yaşamı olumsuz etkileyen ve insan uğraşlarını durdurarak toplumları etkileyen, yerel imkanlar ile baş edilemeyecek kadar büyük olayları kapsayan doğa, teknolojik veya insan kaynaklı tüm olaylar” şeklinde ifade edilir (Kadıoğlu, 2008:11; BM, 2023). Yani bir doğa olayının afet olarak kabul edilmesi durumu; olayın büyüklüğüne bağlı olarak can ve mal kaybı başta olmak üzere insan unsurunu çok boyutlu olarak zarara uğratması ile afetselliği yansıtmaktadır.

Afetler, insan unsuruna çok çeşitli zararlar verirler. Dolayısıyla afet bir olayın kendisi değil beraberinde doğurduğu sonuçlar bakımından yıkıcılık etkisine sahiptir. Çünkü afet sonrası meydana gelen her tür kayıp afetin boyutunu belirlemektedir (Ergünay, 2009: 49). Bir başka tanımlamaya göre afet, “yerel imkanları yetersi kılan, küresel seviyede acil yardım gerektiren, öngörülemeyen ve çeşitli sebeplerle aniden gelişerek büyük zararlara ve yıkımlara sebep olan durum veya vakalardır” (Hoyois vd., 2007: 21). Bu tanımlama ise, toplumun kendi kendine yetebilme kapasitesini yitiren olayların olduğu ve bu olayların ciddi derecede insan unsuruna zarar verdiği durumları konu edinmektedir. Zira afet sonrasında toplumlar, yaşamış oldukları afetini yıkıcılık etkisine dayalı olarak belirli bir süre için dışarıya bağımlı şekilde yaşamak durumunda kalmaktadırlar (Kumar, 2000: 67; Ploughman, 1997:118).

AFAD (2024)'a göre ise afetler, “toplumun tamamı veya belli bir kısmı için fiziksel, ekonomik veya sosyal kayıplar doğuran, normal hayattaki insan faaliyetlerini durduran, toplumun baş etme kapasitesini olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylar bütünüdür.” şeklinde ifade edilmektedir. Bu tanımlamada yer alan temalar, elbette ki olayın büyüklüğü, yayılımı, insan unsurunun yaşamsal pratiklerine olan etkisi ve çok çarpanlı etki düzeylerine göre değişkenlik göstermektedir. Yani afet olaylarının tetikleyicisi denilebilecek birçok faktörden söz etmek mümkündür. Bu faktörler; yanlış yerleşim yeri, doğa tahribatı, yapı stoğundaki yetersizlikler, hızlı nüfus artışı, denetim problemleri, kontrolsüz sanayi, plansız kentleşme, ekonomik durum, eğitim eksikliği, afet bilincinin kültürel olarak toplumlarda yer bulmaması gibi pek çok parametre ile sıralanabilir (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 149; Büyükkaracıgan, 2016:198).

Afet yönetimi ise en genel anlamıyla, doğa olaylarını afete dönüşmeden kontrol altına alabilmek ve afetin yıkıcılık etkisini en aza indirebilme amacını güden bir yönetsel durumdur. Yani toplumun tüm gücünü kullanarak afetin yıkıcı etkisini en aza indirme amacı güden afet yönetim süreci, “mevcut kaynakları organize etme, tehlikelere karşı hazırlıklı olma ve olay sonrası normal hayata geçişi sağlama amacıyla yapılan planlama, karar verme ve süreci yönetme süreçlerinin tümüdür” (AFAD,2024; Güler, 2018:237).

İnsanoğlunun afetlerle mücadelesi insanlık tarihi kadar eski bir sürece dayanmaktadır. Bu süreç her ne kadar acı tecrübelerle yol açsa da afetlere karşı bir tepkisellik oluşturma bakımından önemli kazanımlarla sonuçlanmaktadır. Afetlerin yıkıcı etkisinin panzehri elbette ki etkin, verimli ve sürdürülebilir bir afet yönetimidir. Bu durum tarihi süreç içinde çeşitli uygulamalarla bir mekanizmaya dönüşmüş ve günümüz modern dünyasında inovatif bir bakış kazanmıştır. Türkiye bu modern mekanizma ile “Bütünleşik Afet Yönetimi” sistemini kullanmaktadır. Söz konusu bu sistem afet öncesi hazırlık, afete müdahale ve afet sonrası iyileştirme safhalarını oluşturmaktadır (AFAD,2024).

Çok çeşitli doğal olayların yaşandığı bir coğrafyada konumlanan Türkiye, adını her dönem sıkça afetlerle duyurmakta ve ciddi yıkımlara uğramaktadır (Özşahin, 2013:4). Zira Türkiye, dünyada yer alan üç ana fay kuşağı olan; Pasifik deprem kuşağı, Alp- Himalaya deprem kuşağı ve Atlantik Bölgesi kuşağından ikincisi olan Alp-Himalaya deprem kuşağında yer almaktadır (Güler, 2002:31). Söz konusu bu kuşakta dünyadaki depremlerin %17'si meydana gelmektedir. Sadece cumhuriyet sonrası 100 yıllık süreçte yaşanan üç büyük depremde (1939 Erzincan, 1999 Marmara ve 2023 Kahramanmaraş Depremleri), resmi kayıtlara göre 100.000'in üzerinde insan can kaybı yaşamış, 250.000'in üzerinde yaralanma vakası gerçekleşmiş ve yüzbinlerce yapı kullanılmaz hale gelmiştir (AHDER, 2024).

KAF, DAF ve BAF hatlarına sahip olan Türkiye'de parçalı olarak pek çok fay hattının aktif olduğu gerçeğiyle araştırmanın örnekleme olan Van ili de depremsellik bağlamında birçok afete maruz kalmaktadır. Nitekim bu bölgede cumhuriyet öncesi ve sonrasında sık aralıklarla pek çok deprem meydana gelmiş ve bu depremlerden bazıları da yıkıcı etkileriyle insan unsurunu olumsuz etkilemiştir (Akkoyunlu, 2021:590).

3. VAN İLİNİN AFETSELLİĞİ

Van İli, Türkiye'nin doğusunda yer alan, ikisi merkez ilçe olmak üzere 13 ilçeye sahip ve 2023 verilerine göre 1.127.612 nüfusa sahip bir büyükşehirdir. Ayrıca Van Gölü Havzasına sahip olması bakımından sıkça göç alan bir konuma sahip olan kent, tarihi süreç içinde pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.

Afetler açısından değerlendirildiğinde; Van ilinin tarihsel süreçte pek çok afete ev sahipliği yapan bir konumda olduğu görülmektedir. Zira kent, tektonik anlamda Avrasya ile Arap levhalarının sıkışma bölgesinde yer almaktadır (Giyik vd., 2016:179). Bu bölge hem Kuzey Anadolu Fay Zonu hem de Doğu Anadolu Fay Zonu'nun kesişme noktasında bulunmaktadır (Utkucu, 2013:88). Ayrıca kentin Türkiye -İran sınırında bulunması ve Van gölü havzasına sahip olması, depremsellik açısından ise pek çok parçalı fay hatlarının geçiş noktası olması, afetsellik bakımından ayrı bir öneme sahip olduğunu gösterir. Söz konusu bu birleşme noktası Şekil 1.1'de yer almaktadır.

Şekil 1.1: Türkiye Deprem Tehlike Haritasında Van İlinin Yeri **Kaynak:** www.afad.gov.tr

Şekil 1.1’de görüldüğü gibi Van İli Pek çok fay hattının kesişme noktasında yer almaktadır. Bu durum kentin afetsellik olasılığını yüksek seviyelere çıkarmakla beraber depremsem olasılığını da arttırmaktadır. Öte yandan Van AFAD İl Müdürlüğünün kente dair verilerine göre; ilk sırada deprem olmak üzere sel ve su baskınları, heyelan/çığ, kaya düşmesi gibi birçok yıkıcı doğa olayları meydana gelmektedir. Söz konusu bu afetselliği gösterir tablo Şekil 1.2’de yer almaktadır.

İlçe Adı	Heyelan	Kaya Düşmesi	Taşkın/Su Baskını	Çığ	Deprem*	Diğer Afetler
Bahçesuray	8	0	25	1	0	0
Başkale	22	25	27	1	2	3
Çaldıran	4	0	11	0	0	1
Çatak	39	20	19	20	0	0
Edremit	7	7	10	0	4	6
Erciş	16	12	74	5	3	11
Gevaş	18	1	25	10	0	5
Gürpınar	13	11	30	0	0	1
İpekyolu	7	2	26	0	5	5
Muradiye	3	5	15	0	0	3
Özalp	7	0	24	0	0	0
Saray	0	1	18	0	0	0
Tuşba	34	13	26	0	4	2
Toplam	178	97	330	37	18	37

*5'ten büyük depremler esas alınmıştır.

Şekil 1.2: Van İlinde 2000-2021 Yılları Arasında Meydana Gelen Afetlerin Sayısallaştırılmış Şekli **Kaynak:** (Giyik vd., 2022:180)

Şekil 1.2 incelendiğinde Van ili ve ilçelerinin deprem afetinin yıkıcılığının yanı sıra en çok sel ve su taşkınları olaylarına maruz kaldığı görülmektedir. Tablo incelendiğinde bu durumu heyelan, kaya düşmesi, çığ gibi olayların takip ettiği anlaşılmaktadır. Zira Van Afad İl Müdürlüğü Müdürlüğünün verilerine göre kentte, 2000-2021 yılları arasında 144. 241 yapıda farklı afetlere maruz kalmış yapıda hasar meydana gelmiştir (Van AFAD,2024).

Kent; Erciş, Çaldıran gibi deprem üreten ana yapılara sahiptir (Akkaya ve Köse, 2002). Bu bağlamda bölgede, 1941 Erciş, 1976 Çaldıran ve 2011 Van Depremleri olmak üzere 3 yıkıcı deprem ve pek çok irili ufaklı depreme maruz kalmıştır. 1941 Erciş depreminde (5.9 büyüklüğünde), en az 200 kişi ölmüş ve 36 köy tamamen yok olmuştur. 1976 Çaldıran depreminde (7.5 büyüklüğünde), 615 can kaybı yaşanırken ilçenin %95’i tamamen kullanılmaz hale gelmiştir. Son olarak 2011 Van depreminde (Ekim- 7.2, Kasım- 5.6 büyüklüğünde) ise, topla 644 can kaybı ile sonuçlanırken sonrasında yaşanan irili ufaklı depremler neredeyse 3 yıl sürdü (AFAD, 2024). Kentin hasar durumunu gösteren sadece 2011 Van depremine dair hasar tespit ve hak sahipliği tablosu Şekil 1.3’te verilmiştir.

İl / İlçe	Ağır Hasarlı Konut Sayısı	Ağır hasar Konuttan Hak Sahibi Sayısı	Ağır Hasarlı İş Yeri Sayısı	Ağır hasar İş Yerinden Hak Sahibi Sayısı	Ağır Hasarlı Ahır Sayısı	Ağır hasar Ahırdan Hak Sahibi Sayısı
Van Merkez	25094	16079	1516	372	5943	2639
Edremit	801	497	11	3	144	114
Erciş	10308	6184	1357	428	3515	1129
Genel Toplam	36203	22760	2884	803	9602	3882

Şekil 1.3: 2011 Van Depremi Hasar Tespit ve Hak Sahipliği Tablosu **Kaynak:** (Giyik vd., 2022:186)

Yukarıda yer alan tablo incelendiğinde 2011 Van depremi sonrasında yapılan hasar tespit çalışmalarında kent merkezinde 25.094 konut, 1516 iş yarı ve 5943 ahırın ağır hasarlı olduğu ve depremde etkilenen Erciş ilçesinde ise 10308 konut, 1357 iş yeri ve 3515 ahırın ağır hasarlı olduğu tespiti söz konusudur. Kentin afetselliğini gösteren mekânsal dağılım haritası ise Şekil 1.4’te gösterilmiştir.

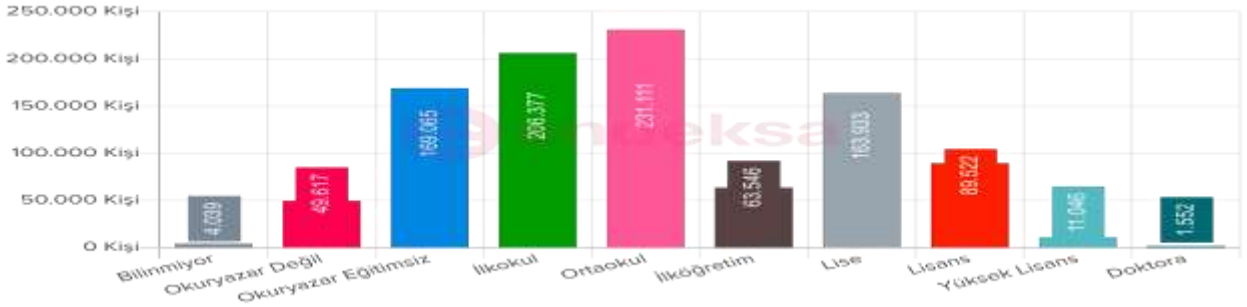

Şekil 1.6: Van İli 2024 yılı DASK Oranları **Kaynak:** www.dask.gov.tr

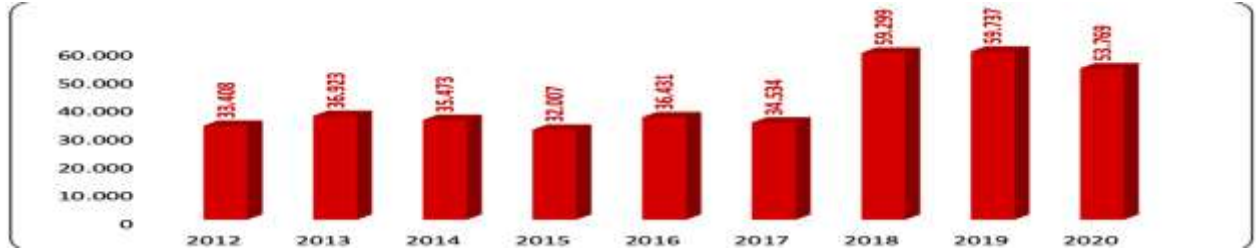
Yukarıda yer alan Van ilinin DASK verileri incelendiğinde, yasal olmasına karşın kentin DASK sigortalılık oranının %75 seviyelerde olduğu görülmektedir. Ancak bu verilerin kayıt dışı yapılaşmaya dahil edilip edilmediği bilinmemektedir.

Kentin eğitim düzeyini gösteren veriler ise, Şekil 1.7’de yer almaktadır.

Şekil 1.7: Van İli 2024 yılı Eğitim Düzeyi Oranları **Kaynak:** www.endeksa.com.tr

Van ilinin eğitim durumunu gösteren demografik yapısı analiz edildiğinde eğitim seviyesinin düşük düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum afetler açısından afet bilinci eksikliği bakımından kentin afetselliğinde yıkıcılık etkisinin de yüksek seviyelerde olacağını göstermektedir.

Şekil 1.8: Van İli 2012-2020 Yılları Arası İşsizlik Sayıları **Kaynak:** (İŞKUR:2020:10)

Şekil 1.8 görüldüğü üzere Van İş-Kur Müdürlüğüne verilerine göre 2020 yılı itibariyle kentte kayıtlı işsiz sayısı %27 oranındadır.

Genel olarak yukarıda yer alan veriler incelendiğinde Van İli ve ilçelerinin afetsellik oranının yüksek bir seviyede olduğu görülmektedir. Ayrıca depremsellik bakımından da yıkıcılık etkisi yüksek bir risk oranına sahip kent demografisi bu durumu destekler veriler ortaya koyar niteliktedir.

4. YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi ile Amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Konu uzmanlarından oluşan toplam 10 katılımcı ile 05 Ocak 2024- 21 Mayıs 2024 tarihleri arasında en az 32 dk., en fazla 58 dk. olmak üzere yüz yüze görüşme sağlanmıştır. Katılımcılar, Van ilinde afet bağlamında çeşitli kurum ve kuruluşlarda görev yapan hem saha bilgisi yüksek hem de afet tecrübesine sahip kişilerden oluşmaktadır.

Çalışmada ayrıca yarı yapılandırılmış 5 temel soru ile afet hazırlık, risk odaklılık, mevcut durumun tespiti, kentin yapı stoğu durumu ve afet risklerine karşı alınabilecek önlemler temalı, veri toplama aracı kullanılmıştır. Elde edilen bu veriler, bilgisayar ortamında metin haline dönüştürülerek MAXQDA24 nitel araştırma paket programı ile analiz edilmiştir. Öte yandan katılımcıların görüşme ifadeleri, K1-K10 şeklinde kodlanarak kişisel verileri etik kurallar kapsamında koruma altına alınmıştır.

4.1. Veri Analizleri ve Bulgular

4.1.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların demografik bulgularına yönelik bilgiler Tablo 1.1’de yer almaktadır.

Tablo 1.1: Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

<i>Katılımcı Bilgileri</i>	<i>Cinsiyet</i>	<i>Meslek</i>	<i>Eğitim Durumu</i>	<i>Afet Tecrübesi</i>
K1	Erkek	Akademisyen	Doktora	34 yıl
K2	Kadın	Akademisyen	Doktora	31 yıl
K3	Erkek	Akademisyen	Doktora	35 yıl
K4	Erkek	Akademisyen	Doktora	33 yıl
K5	Erkek	Arama/ Kurtarma	Yüksek Lisans	24 yıl
K6	Erkek	AFAD/Kızılay ve Paydaş Kurumlar	Lisans	25 yıl
K7	Erkek	AFAD/Kızılay ve Paydaş Kurumlar	Lisans	34 yıl
K8	Erkek	AFAD/Kızılay ve Paydaş Kurumlar	Lisans	27 yıl
K9	Kadın	Yerel Yönetimler	Lisans	13 yıl
K10	Erkek	Yerel Yönetimler	Lisans	15 yıl

Tablo1.1. incelendiğinde, katılımcıların 2’sinin kadın ve 8’inin de erkek olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların meslek gruplarının ise akademisyen, AFAD/Kızılay ve Paydaş Kurumların yetkilisi, arama-kurtarma ekip yetkilisi ve yerel yönetimlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Ayrıca ilgili tabloda katılımcıların eğitim durumunun en az lisans düzeyinde olduğu ve afet tecrübelerinin de en az 13 yıl en fazla ise 35 yıl olduğu bilgisi yer almaktadır. Bu durum, katılımcıların afet bilincinin yüksek bir birikim ile şekillendiğini ve afet tecrübesinin yüksek olduğunu göstermektedir.

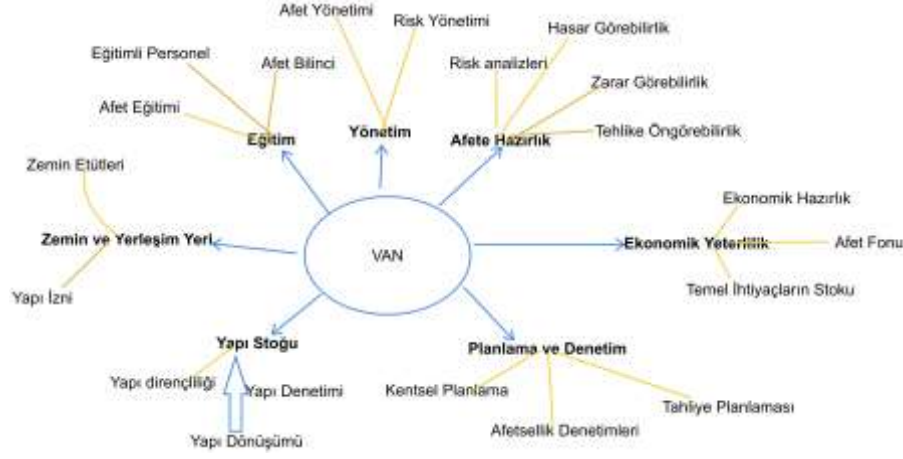
4.1.2. Kod-Alt Kod Modellemesi

Araştırmanın Van ili mevcut afet yönetim sistemi temalı kod-alt kod modellemesi, Tablo 1.2’de yer almaktadır.

Tablo 1.2: Araştırmanın Kod-Alt Kod Modellemesi

<i>Tema</i>	<i>Kod</i>	<i>Alt Kod</i>
1.0.Van İlinin Mevcut Afet Yönetim Sistemi	1.1.Afete Hazırlık	1.1.1. Risk Analizleri 1.1.2. Hasar Görebilirlik 1.1.3. Zarar Görebilirlik 1.1.4. Tehlike Öngörebilirlik
	1.2.Yapı Stoğu	1.2.1. Yapı Dirençliliği 1.2.2. Yapı Dönüşümü 1.2.3. Yapı Denetimi
	1.3.Eğitim	1.3.1.Afet Eğitimi 1.3.2. Afet Bilinci 1.3.3.Eğitilmiş Personel
	1.4.Ekonomik Yapı	1.4.1.Afet Fonu 1.4.2.Temel İhtiyaç Stoğu 1.4.3.Ekonomik Hazırlık
	1.5.Zemin ve Yerleşim Yeri	1.5.1. Zemin Etüdü 1.5.2. Yapı İzni
	1.6.Yönetim	1.6.1.Afet Yönetimi/Yönetici 1.6.2.Risk Yönetimi/Yönetici
	1.7.Planlama ve Denetim	1.7.1.Kentsel Planlama 1.7.2.Tahliye Planlaması 1.7.3.Afetsellik Denetimleri

Tablo 1.2. incelendiğinde, çalışmanın temasına dayalı kodlar ile bu kodların birer alt faktörü olan alt kodların atandığı görülmektedir. Söz konusu bu kodlamalar, gerek alan yazın gerekse de katılımcı görüşlerinin incelenmesi ile geliştirilmiştir. Kodlamalar dair genel görseller Şekil 1.9’da verilmiştir.

Şekil 1.9: Kodlama Modeli İlişki Görseli

Şekil 1.9. incelendiğinde, Van iline ait afet yönetim sisteminin ilişki kurduğu tema, kod ve alt kodları içeren kesitlerin yer aldığı görülmektedir. Toplam 7 kodun olduğu görselde kodlarla ilişkili en çok vurgu yapılan alt kodlar kesitlendirilmiştir. Söz konusu bu kesitler, uzman katılımcı görüşleri doğrultusunda MAXQDA24 programı ile görselleştirilmiştir.

4.1.3. Katılımcı Görüşleri Analizleri

Afet yönetim sistemine ilişkin sahada yapılan görüşmeler neticesinde elde edilmiş uzman görüşlerine dair ifadeler şöyledir;

K3 kodlu katılımcı Van ilinin afetselliğine yönelik “Yıkımların çoğu kırsal kesimlerde. Bu durum bağlantı malzemelerinde çamur kullanılmasından kaynaklanıyor. Kentte ise durum daha farklı. Rant ve malzeme kaçırma mantığı çok yaygın. Denetim de olmayınca sonuç ortaya çıkıyor. Kısacası yapı stoğumuz kötü. (K3, Konum 7)” ifadesini kullanmıştır. K4 ise, “Kurumsal anlamda köy-kent ve toplu yaşamların olduğu yerlerde dirençliliğin sağlanması gerekmektedir. Risklerin belirlenmesi, tek elden yönetilmesi, risk analizlerinin yapılması gerekmektedir. Yani riskler, hazırlık aşamasında en aza indirilmelidir.” (K4, Konum 11) şeklindeki görüşüyle, kentin afetsellik faktörlerine dikkat çekmektedir. Ayrıca K1 ve K4 kodlu katılımcılar da yapı dirençliliğine dikkat çekerek “Çürük mukavemet yeteneğini yitirmiş yapılar bir an önce tespit edilip dönüştürülmeli, afet riski altındaki yerleşim yerleri dayanıklı bir alana dönüştürülmelidir. (K1, Konum 8)”, “En büyük sorunumuz yapı. Çünkü deprem değil yapı öldürüyor.” (K4, Konum 8) şeklinde görüş bildirmiştir. Bu görüşler, Van ilinin 2011 Van depremi sonrasında günümüze dek hala afetsellik olasılığının düşürülmediği aksine hala yıkıcılık olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak bu duruma yapıcı bir katkı sunan K8, “...şunu gönül rahatlığıyla ifade edebilirim ki TOKİ’ler bu konuda çok başarılı. Bunu son depremlerde de gördük. Demek ki yeteri kadar beton, etüt, denetim, yönetmeliklere uygun inşaat ve az katlılık olunca, binalar da afetlerin yıkıcılık etkisi de sorunlu olmuyor.” (K8, Konum 8) ifadeleriyle kentin TOKİ yapılaşmasının depremsellikte başarı kaydettiğini ve bu başarıların ise yapılaşmada kalite, zemin ve denetim gibi faktörlerle şekillendiğini ileri sürmektedir. Zira bu durum, 2023 Kahramanmaraş depremlerinde de ortaya çıkmış şekilde örneklendirilmektedir.

Öte yandan K10, Van ilinde yaşayan vatandaşların afete yönelik afet bilinci eksikliğini vurgulamaktadır. K10’un “En büyük sorunumuz insan gerçekliğimiz. Çünkü hala afet bilincimiz istediğimiz seviyeye ulaşamadı (K10, Konum 3)” ifadeleri, afet eğitimlerinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Bireysel olarak afet bilinci eksikliğine dikkat çeken K6 ve K7 ise, “...bazı şeyler hep kağıt üzerinde kalıyor diyebilirim. Ben hazırlık sürecine şöyle bir bakıyorum da başta eşya montelemesi, yıkım anında çıkış yollarının kapatılması, engellemesi gibi temel bilgileri bile bireysel olarak kimse yapmıyor. O yüzden afet eğitimi ilkökul düzeyinde olmalı.” (K6, Konum 10), “Yapısal dirençlilik afetlerde en önemli şey. Kolon kesme, alan genişletme, eski yapıları kullanıma açma gibi bir çok sorun var. Bunlar çözülmeli. Artık insanların böyle şeyler yapmaması gerek.” (K7, Konum 4) görüşleriyle, afet farkındalığının toplumsal gerçekliğini ortaya koymaktadırlar. Afet yönetimine dair bir diğer yaklaşım da afete hazırlık sürecinin yeterli düzeyde olmayışıdır. Bu sürecin eksikliğini vurgulayan K1, K4, K5, K7 ve K9 şu ifadeleri kullanmışlardır.

“Afeti gerçekten bilen adamların bu hazırlık sürecine dahil edilmesi gerekiyor. Elbette ki can güvenliği sağlanarak alternatif tahliye planlarının yapılması gerekiyor.” (K1, Konum 10)

“...Yıkılırsak herkes yonar. Ekonomi çöker, hayat durağanlaşır, can ve mal kaybı yaşanır, sistem çöker. Bu da ister istemez tüm insanlığı etkiler. Bu durumda yapılması gereken şey, ciddiyetle afet olaylarına yaklaşmak olacaktır.” (K4, Konum 12).

“...afetlere hazırlıkta yok denecek kadar hazırlıksınız. Her plan bir yana hazırlık süreci de bir yana. Burada en önemli süreç bu. Örneğin AFAD’ ın İRAP gibi bir hazırlık planımız var ama uygulama yok. Deprem öncesi riskin önceden tespit ve müdahale çok önemli acil kırmızı eylemler bizde belirlenen 400 kalem mesela. Ancak iyileştirme yok.” (K5, Konum 8).

“Riskin önemi bilinmeli. Dönüşüm acilen yapılmalı. Binanın yapı ömrü belli, buna ek bir yük yüklemek yerine riskleri en aza indirmek gerekmektedir.” (K5, Konum 9).

“Hazırlıkta sorunlar var. Hazır değiliz. Eğitimli personel, yapı- malzeme sorunları, denetim, gıda, barınma, depolama, risk belirleme-risk analizi-haritalandırma ve önleme gibi pek çok alanda zayıfız.” (K7, Konum 9).

“Bir çok hazırlık eksikliğinden bahsetmek gerekir. Örneğin koordinasyon, haberleşme, ulaşım, yapılaşma, liyakatli yönetimler, ekiptan-iş makinası eksiklikleri, eğitim- farkındalık ve benzeri bir çok sorunumuz var.” (K9, Konum 3).

Söz konusu ifadeler, Van ilinde afete hazırlık konusunda ciddi derecede olduğunu göstermektedir. Bu durum olası bir depremde yıkıcılığı tetikler nitelikte olup acil çözüm bekleyen bir gerçeklik ifadelerini yansıtır niteliktedir. Zira afet yönetiminin en önemli aşaması, afet öncesi safha olarak da bilinen afet hazırlık veya risk ve risk yönetimidir. Çünkü afete dair riskler ne kadar yüksekse yıkıcılık oranı da o kadar yüksek olacaktır.

Van ili, çevre il ve ilçelerden sürekli olarak göç almaktadır. Bu durum yapı satoğunu da çok çeşitli nedenlerle olumsuz etkilemektedir. Nitekim kayıt dışı yapılaşma durumu, K10’un ifadelerine göre *“Kolaycılık, ucuza kaçma, yapı kalitesini artırma bir yana dursun ruhsat durumunda dahi insanımız kafasına göre hareket ediyor” (K10, Konum 3).* şeklindedir. Söz konusu bu ifadeler, yapı izni, ruhsat ve oturma izni gibi faktörlerin afet durumundaki önemini yansıtırken afetteki yıkıcılık düzeyinin üst seviyelere çıkmasının bir başka göstergesini yansıtır durumdadır.

Afetsellik açısından denetim durumu incelendiğinde katılımcıların denetime dair sahada yaşanan eksikliklerden bahsetmeleri kaçınılmazdır. Nitekim Türkiye’deki tüm kentler gibi Van ilinin de en büyük sorunlarından biri denetim sorunudur. Denetim sistematik olarak risklerin azaltılması anlamına gelir. Yani denetim afetler açısından bir bakıma, hayat kurtarıcı silahtır. Katılımcılar da bu duruma işaret etmektedirler. Örneğin K8, *“Yapılar aynı araçlar gibi denetime tabi tutulmalı. Nasıl ki araçlarımızı belli bir yıl sonra trafikten men ediyorsak yapılar da böyle kontrollere, denetime, dönüşüme tabi tutulmalı.” (K8, Konum 10)* şeklindeki ifadeyle denetimin önemine vurgu yapmaktadır.

Diğer taraftan kentin bir problemi de plansızlık ve koordinasyon sorunlarıdır. Bu durum K6’un ifadeleriyle şöyle dile getirilmiştir. *“TAMP, İRAP ve TARAP bu sorunların çözümüne dair geliştirildi. Ancak bunun uygulanması dahi sınırlı. Halbuki uygulansa bir çok sorunu gideriyor. Çünkü ana çözüm ortağı olan kurumlar ve destek çözüm ortağı olan kurumlar üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirdiklerinde sorunlar çözülür.” (K6, Konum 3).* Söz konusu bu ifadeler, aslında var olan planların dahi uygulanmadığını göstermektedir. Ayrıca planlama ve koordinasyon problemlerini yönetsel eksikliklere bağlayan K7 ise, daha keskin bir ifade ile afet yönetimindeki eksikliklere dikkat çekmektedir. *“Ben AFAD bünyesinde 24 yıllık bir tecrübeye sahibim. Bir çok afete müdahale ettim. Bu işin eğitimini veriyorum. Şunu söyleyebilirim ki çok ciddi eksiklikler var. Acı olanı ise bu eksikliklerin görmezden gelinmesi. Ha hiç mi iyi şeyler yapılmıyor. Son dönemlerde yapılan planlamalar da var. Örneğin; TAMP- Türkiye acil müdahale planlaması, TARAP-Türkiye acil risk azaltma planları, İRAP- İl risk azaltma planı. Bu planlar 2021 yılından beri kurumlarca bilinen çalışmalar. Ancak kağıt üzerinde mükemmel olmasına karşın uygulamada ve sürdürülebilirlikte hiçbir sonuca ulaşamıyor. Bunun nedeni ise mülki amirlerin bilgi eksikliği. Bizim ülkemizde çalışmalar mülki amirlerin iki dudağı arasında. Paydaş kamu kurumları ise yine mülki amirlerin müdahale ettiği kadarıyla paydaş olmakta. Size bir örnek vereyim. 2021 Van/ Bahçesaray’da malumunuz büyük bir çığ felaketi yaşadık. Bahar ayında bir sonraki kışa hazırlık kapsamında çığ bölgesine ağaçlandırma çalışması yapılmalıydı. Bu güne kadar tek bir ağaç dikilemedi. Çünkü ne mülki amirler ne*

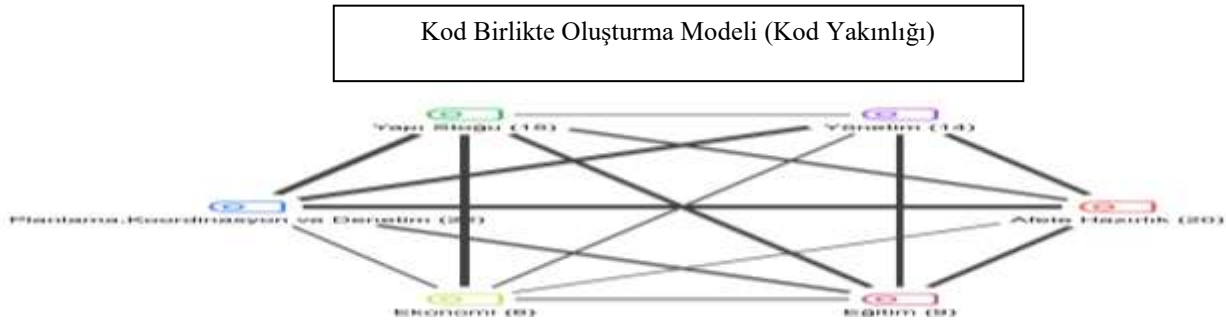
de paydaş kurumlar bu işi yapmak bir yana engellediler.”(K7, Konum 3) ifadeleri, yönetim kademesinin afet bilgisini ortaya koyar niteliktedir. Bu durumu destekleyen başka bir ifade ise K8’e aittir. K8,

“Afet müdahalesi denilince akla gelen ilk kurum olan Kızılay’da 27 yıldır görev yapmaktayım. Bir çok afetlerde görev aldım. Sahada çok eksiklikler var. Ama çözüm yok. Örneğin Kızılay afette daha çok afet anı ve afet sonrası kısmında çalışır. Çadır ve gıda bakımından ön plana çıkıyoruz. Sahada gördüğümüz şey aslında profesyonellikten uzak olduğumuz. Çoğu şey göstermelik. Bunu anlamak mümkün değil. Panikten uzak, ortak dille ve planlı bir yönetimle somut adımlar atılmalı.” (K8, Konum 3) şeklindeki ifadeleriyle afet durumunda; plan, yönetim ve hazırlığın önemini vurgulamaktadır.

Afetler, çok bileşenli bir yönetim modeliyle yönetilirler. Bu bileşenler, liyakat, teknik bilgi, tecrübe, hızlı karar verme, koordinasyon gibi insan kaynağı yeteneğinin sahaya yansımalarıyla olur. Uzman katılımcıların Van ili deprenselliğine dair görüşleri incelendiğinde ise bu yönlü bir zayıflığın olduğu görülmektedir. Zira K5 durumu şöyle dile getirmiştir. “Kurumlarda liyakat problemi olduğunu düşünüyorum. İnsanların tek derdi reklam. Yani iş yok reklam çok. Bu da iş bilmezliklerden kaynaklanıyor. Örneğin maraş depreminde ilk 3 gün müdahale bile yok denecek kadar azdı. Köylere dahi 11-12 gün sonra ulaşıldı. Van’ın da durumu oradan farksız değil. Ama sorsanız kağıt üzerinde çok iyiyiz.” (K5, Konum 4). Ayrıca kentin ekonomik eksikliklerinin de afetsellik seviyesini arttırdığı, bir durum analizi olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü afetlerden en çok etkilenen grup şüphesiz ki geri kalmış sosyal gruplardır. Bu durum ise, “...Öte yandan insanımızın ekonomik yetersizliklerini de göz ardı edemeyiz. Bu da yanlış yapılaşmada bir başka boyut.” (K1, Konum 4) şeklinde K1 tarafından ifade edilmiştir. Söz konusu bu grupların ekonomik fonlarla desteklenmesi gerekliliği, afetsellik açısından önemli bir durum olarak görülmektedir. Zira kente bir çok bölgeden gelen göç akımı, afetselliği arttırmaktadır.

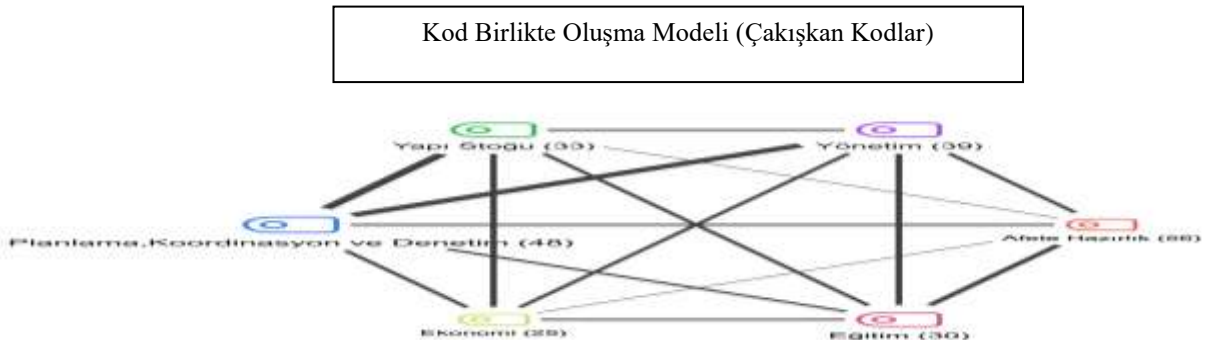
4.1.4. Katılımcı Görüşlerine Dair Belge Temelli Frekans Tabloları

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda oluşturulmuş belge temelli kod ve alt kodlar ile bu kodlamalara ilişkin frekans analizleri aşağıdaki gibidir.

Şekil 1.10: Belge Temelli Kodlamalara Ait Görsel ve Frekans Analizleri

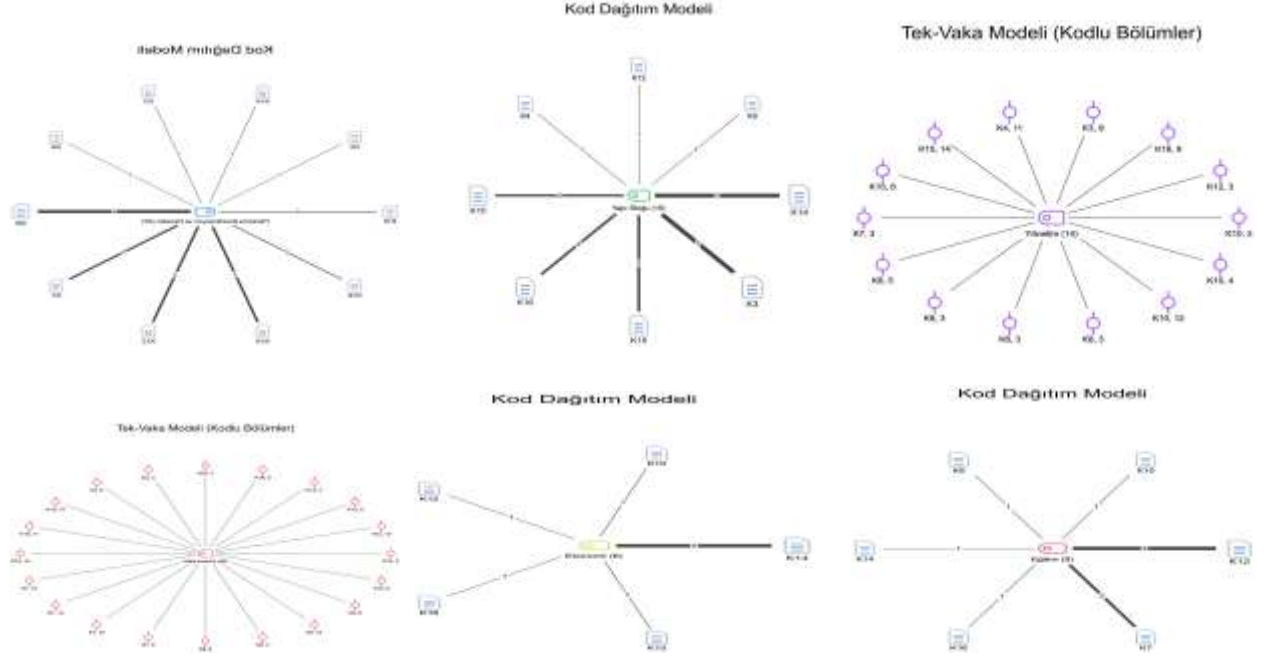
Şekil 1.10’da belge temelli kod yakınlıkları yer almaktadır. Çizgilerin kalınlığı kodların ağırlık bastığı alanları ifade etmektedir. Bu bağlamda katılımcıların yapı stoğu, Planlama koordinasyon ve denetim, Eğitim ve Ekonomi faktörlerinin direkt olarak afete hazırlık ile ilişkili olduğu yorumu yapılabilir. Ayrıca ilgili kodların frekans değerleri incelendiğinde ise, %22 ile Planlama, Koordinasyon ve Denetim kodlamasının katılımcı görüşleri arasında kod yakınlığı bakımından en yüksek düzeyde olduğu, Eğitim kodlamasının ise %9’da kaldığı görülmektedir. Öte yandan Kod-alt kod modellemesinin ilişkisini gösteren Çalışkan kodlar görseli de Şekil 1.11’de verilmiştir.

Şekil 1.11: Belge Temelli Kod- Alt kod Modellemesine Ait Görsel ve Frekans Analizleri

Şekil 1.11 incelendiğinde, kodlamaların birbirleriyle ağırlıklı olarak ilişkilendirildiği bölümlerin olduğu görselde ekonomi ile yapı stoğu, yönetim ile planlama, koordinasyon ve denetim, eğitim ile yönetim ve yapı stoğu ile denetimin birbirleriyle ilişkili olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu durum, afete hazırlığın tüm kesitlerini ortaya koyar niteliktedir. İlgili kodların frekans değerleri incelendiğinde ise, %56 ile Afete hazırlık temasının en yüksek seviyede olduğu görülmekte iken Ekonomi kod-alkod kesitinin, %25 gibi bir oranı yansıttığı anlaşılmaktadır.

Söz konusu bu analizlerin belge yansımaları ise şöyledir;

Şekil 1.12: Belge Temelli Kod- Alt kod Modellemesine Ait Görseller

Şekil 1.12, kod ve alt kodların katılımcı görüşlerini yansıttığı belge temelli görselleri yansıtmaktadır. Bu görüş temellerinin dağılımlarını gösteren çizgilerin kalınlığı ise katılımcıların ilgili kodlamaya dair görüş ağırlığını göstermektedir.

4.1.5. Van İlinin Afet Yönetim Sistemine Yönelik 10 Strateji Önerisi

Araştırmaya katılan uzman katılımcı görüşlerine ait MAXQDA24 paket programıyla oluşturulan kelime bulutu ve Van kentinin afet yönetim sistemine dair strateji önerileri aşağıdaki gibidir.

Şekil 1.13: Araştırmaya Dair Belge Temelli Kelime Bulutu ve Van İline Yönelik Afet Yönetim Stratejileri

Van İline Yönelik 10 Afet Yönetim Stratejisi Önerisi;

1. Kriz odaklı değil risk odaklı yaklaşım esas alınmalı.
2. Kentin Risk Haritası belirlenmeli, önlemler alınmalı ve olası ihtiyaç yedeklemesi yapılmalı.
3. Kentsel yapı Dirençliliği sağlanmalı.
4. Yerleşim yeri seçimi zemin etütleriyle yapılmalı.

5. Denetim mekanizması aktif bir şekilde yürütülmeli.
6. Merkezi yönetim ile yerel yönetim iş birliği içinde çalışmalı.
7. Dikey mimariden yatay mimariye geçiş sağlanmalı
8. Toplum tabanlı afet eğitimleri verilmeli ve uygulanmalı.
9. Daha afet olmadan önce afet riskleri öngörülerek afetin yıkıcılık etkisi en aza indirilmeli.
- 10.Devlet kurumları ile halk el ele olmalı.

Yukarıda Van iline yönelik 10 adet afet yönetim stratejisi yer almaktadır. Bu stratejiler gerek nitel araştırma yönetim ile alan uzmanlarından alına görüşler, gerek sahada görülen eksiklikler ve gerekse de kentin afetsellik düzeyinin yüksek olması dolayısıyla olası afetler sonucunda afetin yıkıcılık etkisini en aza indirmek amacıyla geliştirilmiş stratejilerdir. Elbette ki afet yönetiminin öznesinde risk ve risk yönetimi temelli yaklaşımlar olmalı ve yönetim stratejileri bu bağlamda yürütülmelidir. Çünkü afetlerin yıkıcılık etkisi, bir sonuçtur. Yaşadığımız gezegende sürekli doğa olayları olacak ve insan unsuru afet olaylarıyla yüzleşecektir. Bu gerçeğe insan unsuruna düşen görev afetlerin yıkıcılık boyutlarını kontrol altına alabilecek bilimsel ve yönetsel perspektifler geliştirmek ve doğa olaylarının afete dönüşmesini engellemek veya en azından yıkıcılık etkisini minimize etmektir. Bu bağlamda kris olduktan sonra değil kriz olmadan önc önlemler alınmalıdır.

Stratejik olarak afet olaylarının yıkıcılık etkilerini ortadan kaldırma veya en aza indirme durumu ancak yıkıcılığa sebep olacak faktörlerin ortadan kaldırılması ile mümkündür. Bu bakımdan kentin risk haritalarının belirlenerek risk faktörlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir. Bu durum olası felaketlerinde önüne geçerek can kaybı sayısını ciddi düzeyde düşürecektir. Zira Van ili hem konumu itibariyle hem de afetsellik düzeyi dolayısıyla risklere açık bir yapıya sahiptir. Bu durum, araştırmanın sonucuna yansıdığı gibi stratejik bir afet yönetim yaklaşımına da ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

5. SONUÇ

Yaşadığımız dünya her ne kadar güzelliklerle dolu olsa da afet gibi yıkıcı olaylara da sahne olmaktadır. Afetler, çok bileşenli olarak insan unsurunu sosyal, ekonomik ve psikolojik olarak etkilemektedirler. Bu duruma bir tepki geliştirebilmek için çaba sarf eden insanoğlunun afetlerle mücadelesi ise, insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Geline noktada afetlerle mücadelede gelinen seviye günümüz modern afet yönetim sistemini oluşturmaktadır.

Türkiye dünyada yer alan üç ana fay hattı olan Alp- Himalaya deprem kuşağında konumlanmaktadır. Bu kuşak dünyadaki depremlerin %17'sini oluşturmaktadır. Dolayısıyla Türkiye KAF, DAF ve BAF fay hatlarıyla, neredeyse her dönemde yıkıcı depremlere maruz kalmıştır. Örneğin sadece cumhuriyet sonrasında yıkıcı özellikler taşıyan üç büyük depremde (1939 Erzincan, 1999 Marmara ve 2023 Kahramanmaraş depremleri), 110.000'in üzerinde can kaybı yaşamıştır. Ancak bu acı tecrübeler halen ülkenin afet yönetim sisteminde başarı unsuru kaydedebilecek bir seviyeye ulaşamamıştır. Bu durum son deprem olan 6 Şubat 2023 depremlerinde 50.000'in üzerinde can kaybı yaşamış olması bakımından istenilen seviyede olmadığını göstermektedir. Çünkü Türkiye'de afete hazırlıktan çok yara sarma/iyileştirme mantığı ön plandadır. Bu bağlamda Van ili de, depreme maruz kalma oranı yüksek olan bir kent olma özelliğine sahiptir. Zira geçmiş yıllarda 1941 Erciş, 1976 Çaldıran ve 2011 Van depremlerinde neredeyse 4500' yakın can kaybı ile karşılaşmış, etkisi bakımından birçok problemle karşı karşıya kalmıştır. Van'ın afetselliği, pek çok parçalı fay zonları'nın ve fay hattının kesiştiği noktada olması dolayısıyla yüksek seviyelerdedir. Ancak sadece coğrafi konumu itibariyle değil çok çeşitli faktörlerle afetin yıkıcılık etkisi yüksek boyutlara ulaşmaktadır. Örneğin kaçak yapılaşma, yapı stoğunun kalitesizliği, yanlış yerleşim yeri ve zemin çalışmalarının yapılmaması, vatandaşların eğitim seviyelerinin düşük olması, sürekli göç alması ve denetim eksikliği bu yıkıcılık etkisini yüksek oranda etkilemektedir. Söz konusu bu durum araştırmanın uzman katılımcıları tarafından da ifade edilmiştir.

Genel hatlarıyla K1 katılımcı, kentteki yapı dirençliliğinin yetersiz olduğuna, K6 ve K8 ise kentteki eğitim seviyesine bağlı afet bilincinin eksikliğine dikkat çekerken K3 ve K9 afete karşı hazırlığın neredeyse yok denebilecek kadar yetersiz olduğunu vurgulamıştır.

Öte yandan K10, Eğitim eksikliklerini kentteki afetselliği arttırdığı görüşünü ileri sürerken K7 ise denetimlerin yapılmadığı veya uygun şekilde yapılmadığı şeklinde dikkat çekici ifadelerde bulunmuşlardır. K6,K7 ve K8 yönetsel problemlerin olduğu görüşlerini ön plana çıkarmış ve K4 ile neredeyse aynı vurgularda bulunarak kurumlar arası işbirliğinin zayıf kaldığı sonucunu sahada açıkça gördüklerine dikkat çekmektedir.

Bir bakıma doğa olaylarının insan unsurunun yanlış yaklaşımları sonucu afete dönüştürüldüğü gerçeğini ortaya koyan uzman katılımcılar, afet gerçekliğinin kabullenilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bu durum elbette ki afetteki uygulama yetersizliklerini kabul etme ve çözüm üretme dirayetine bağlı olacağından, hem bireysel hem de kurumsal müdahaleleri beklemektedir.

Katılımcıların tamamı Van ilinde afete hazırlık durumunun yeterince ciddiye alınmadığı görüşlerini ifade ederek aslında sahada afet yönetimi bağlamında ciddi sıkıntılar olduğu gerçeğini ortaya koymaktadırlar. Bu problemlerin başını ise, kentteki yapı stoğu oluşturmaktadır. Öyleyse bu durum ancak etkin bir afet yönetim sisteminin uygulanmasıyla çözülebilir.

Afet yönetimi stratejik bir bakış açısı gerektirmektedir. Bu bağlamda Van ilinin afetselliği risklerin en aza indirilmesi anlayışıyla stratejik bir bakışı geliştirmelidir. Dolayısıyla kentin risk haritası belirlenmeli, yapı denetimleri yapılmalı ve yapılaşmalar dirençli hale getirilmeli, afete eğitimleri verilerek afet bilinci arttırılmalı, hassas gruplar güçlendirilmeli, kent ekonomik olarak dönüşüme hazır olmalı, alt yapı/haberleşme/ulaşım gibi alternatif stratejiler oluşturulmalı, tahliye planlamaları yapılmalı, kurumsal denetimler sıklaştırılmalı ve en önemlisi afetlere siyaset üstü bir bakış geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- AFAD, (2024). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimler Sözlüğü, <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>.
- AFAD, (2024). *Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Afet Raporları*, <https://www.afad.gov.tr/afet-raporlari>.
- AHDER, (2024). Afete Hazırlık ve Deprem Eğitimi Derneği, *Türkiye’de son 100 Yılda Yaşanmış Depremler*, <https://www.ahder.org/son-100-yilda-turkiyede-meydana-gelen-buyuk-depremler>.
- Akkoyunlu, M.F. (2021). Tarihsel Depremler ve Kullanılan Yöntemler, *Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi, Deprem Araştırma Enstitüsü, Deprem İzleme Merkez Raporu*, 21(1), 587-590.
- BM, (2023). *Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Çalışmaları: Depreme Yönelik Ayrıntılı Bir Bakış*, https://turkiye.un.org/tr/resources/publications?search_api_fulltext=deprem.
- Büyükkaracıoğlu, N. (2016). Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 195-219.
- DASK, (2024). *Van İli Deprem Risk İstatistikleri*, <https://dask.gov.tr/tr/interaktif-deprem-haritasi>.
- Endeksa, (2024). *Kent İstatistiği*, <https://www.endeksa.com/tr/analiz/turkiye/van/demografi>.
- Ergünay, O. (2009). *Afet Yönetimi: Genel İlkeler, Tanımlar ve Kavramlar*, DSİ Yayınları
- Erkal T., Değerliyurt, M. (2009). Türkiye’de Afet Yönetimi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 147-164.
- Giyik, C. (2016). *Van İli Örneğinde Afet Sonrası İskan Politikaları*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Giyik, C., Oyuğ, R.A., Anıktar, S. (2022). Van İlinin Afetselliği ve Afet Konutlarında Yer Seçimi Uygulamaları, *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 8(2),178-195.
- Güler, A. (2002). *Dünya’da ve Türkiye’de Büyük Felaketler-Savaşlar, Salgınlar, Depremler, Yangınlar*, (2020 Basımı), Halk Kitabevi.
- Güler, A.Ü. (2018). Sürdürülebilir Afet Yönetiminde Atık Yönetimi, *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 4(2), 236-246.
- Hoyois, P., Below, R., Scheuren, J.M., Guha-Sapir, D., (2007), Annual Disaster Statistical Review: Numbers and Trends, Centre for Research on The Epidemiology of Disasters (CRED), *School of Public Health, Catholic University of Louvain, Brussels, Belgium*

- İŞKUR, (2020). *Türkiye İş Kurumu İşgücü Piyasası Araştırması Van İli 2020 Yılı Sonuç Raporu*, <https://media.iskur.gov.tr/45209/van.pdf>.
- Kadioğlu, (2008). *Modern, Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri*, JICA Türkiye Ofisi Yayınları.
- Ketin, İ. (1977). Van Gölü ile İran Sınırı Arasındaki Bölgede Yapılan Jeoloji Gözlemlerini Sonuçları Hakkında Kısa Bir Açıklama, *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, 20(2),79-85.
- Köse, O.,Özkaymak, Ç. (2002). Van Şehri Kuzeyi Genç Göl Çökellerinde Aktif Tektonik Bulgular, *ATAG-6 Aktif Tektonik Araştırma Grubu (6. Bildiri Toplantısı) Bildiri Özet Kitabı*, Ankara.
- Kumar, G.S.J. (2000). Disaster Management and Social Development, *International Journal of Sociology and Social Policy*, 20(1), 66-81.
- Özşahin, E. (2013). Türkiye’de Yaşanmış (1970-2012) Doğal Afetler Üzeeine Bir Araştırma, 2. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı 25-27 Eylül 2013, Hatay, Türkiye Deprem Mühendisliği Derneği*, 1-8.
- Ploughman, P. (1997). *Disasters, The Media and Social Structures: a Typology of Credibility Hierarchy Persistence Based on Newspaper Coverage of The Love Canal and Six Other Disasters*, *Disasters*,(21), 118-137.
- TDK, (2024). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*, <https://sozluk.gov.tr/>.
- TUİK, (2024). *Türkiye İstatistik Kurumu, İstatistik Veri Portalı* <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Insaat-ve-Konut-116>.
- Utkucu, M., Budakoğlu, E., Yalçın, H., Durmuş, H., Gülen L., Işık, E. (2013). 23 Ekim 2011 Van (Doğu Anadolu) Depreminin (Mw=7.1) Sismolojik Özellikleri, *Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkez Bülteni*, 35(2),87-108.
- Van AFAD, (2022), *İl Planları*, <https://van.afad.gov.tr/kurumlar/van.afad/kutuphane/il-planlari/van-irap.pdf>.